

Werkvormen workshop Verlichting

Miesje Engels, MA

Miesje.engels@ru.nl

Inhoud :

1. Chronologie spotprenten
2. Analyse Common Sense

Gebruik de bronnen A t/m F hieronder.

- 4p **1a** Elke bron past bij een fase van de revolutie. Zet ze hieronder bij de juiste fase.
- Tot 1789 .....
- Fase 1: 1789-1792 .....
- Fase 2: 1792-1799 .....
- Fase 3: 1799-1815 .....

- 6p **1b** Geef van elke prent aan welke boodschap het moet overdragen.

- A** .....
- B** .....
- C** .....
- D** .....
- E** .....
- F** .....

- 2p **c** De prenten A, D en F zijn revolutionaire prenten uit Frankrijk. Verklaar dat aan de hand van de boodschappen van de prenten.

.....

.....

.....

- 2p **d** Doe hetzelfde voor de prenten uit de andere landen.

.....

.....

.....

- 2p **e** Geef aan voor welk historisch onderzoek je dergelijke prenten kan gebruiken.

.....

.....

.....

Bron A

De Derde Stand ontwaakt!

Op de prent staan drie figuren afgebeeld, met op de achtergrond de Bastille. Op de grond liggen wapens en ketenen. De liggende man zegt: "Mijn God, het werd tijd dat ik wakker werd. De ketting werd zo zwaar dat ik er een nachtmerrie van kreeg." *Auteur en datum onbekend. Nationale Bibliotheek Frankrijk, Parijs.*

Bron B

Op de prent staat Napoleon afgebeeld. Zijn hele lichaam bestaat uit kleine andere delen. Van boven naar beneden: een zwarte vogel, lichamen, ene hand, een landkaart en een web met een spin.

Nederlandse uitgave van een tekening van de Duitser Johann Micheal Volz.

Bron C

Een klein diner in Parijs – of - een familie Sansculotts (revolutionaire burgers) frissen zich op na een vermoeiende dag

Vijf personen rond een tafel, op het bord ligt een hoofd. De persoon met de Phrygische muts zit op een zak waarop staat 'eigendom van de staat', met hierin juwelen.

De oude vrouw brandt een kind in de open haard. De kleine kinderen eten uit een teil ingewanden.

Op de achtergrond staat een tekening van een beul met het hoofd van de koning en de tekst 'leve de vrijheid, leve de gelijkheid'.

Onder de afbeelding staat de tekst:

“Hier, zoals je ziet, en zoals het bekend is, Fransen louter kannibalen worden geteeld, op magere dagen had iedereen zijn maaltijd, soep, of salade, eieren of vis, Maar nu is het mensenvlees dat ze knagen, en is het elke dag Mardi Gras (= carnaval = feestmaal).”

Tekening van James Gillray.

Bron D Leve de koning, leve het land!

Boer op de rug van de geestelijkheid en adel. Zijn werktuigen liggen op de grond, de dieren liggen geplukt op de grond of dood aan zijn zwaard. De geestelijkheid draagt een weegschaal der gerechtigheid met "gelijkheid, vrijheid en verlichting van het volk" en een "algemeen onroerende ontheffing". Alle drie dragen een kokarde, die het patriottisme en broederschap weergeeft.

Auteur en datum onbekend. Nationale Bibliotheek Frankrijk, Parijs.

Bron E Vrijheid en gelijkheidsridder!

Een ruiter met een paardenhoofd rijdt op een paard met het hoofd van een aristocraat. De teugels zitten losjes om het paard heen.

Het paard heeft een stok vast met een Frygische hoed en 'vrijheid'. Bij de ruiter staat de tekst "De Fransen, dat arme volk, teugelloos".

Achter het paard staat een bak met daarop waardepapieren van grond en gelijkheid.

Auteur en datum onbekend. Nationale Bibliotheek Frankrijk, Parijs.

Bron F

Buffet van het hof!

Afgebeeld zijn de leden van de Staten-Generaal als dieren. De aap vraagt aan de dieren met wat voor saus ze willen worden opgegeten.
Auteur onbekend.

ANTWOORDMODEL

Gebruik de bronnen A t/m F hieronder.

- 4p **1a** Elke bron past bij een fase van de revolutie. Zet ze hieronder bij de juiste fase.
Tot 1789 *Voorbeeld van een juist antwoord.*
F
- Fase 1: 1789-1792 *Voorbeeld van een juist antwoord.*
A, D, E
- Fase 2: 1792-1799 *Voorbeeld van een juist antwoord.*
C
- Fase 3: 1799-1815 *Voorbeeld van een juist antwoord.*
B
- 6p **1b** Geef van elke prent aan welke boodschap het moet overdragen.
- A** *Voorbeeld van een juist antwoord.*
De derde stand heeft de macht overgenomen, lang leve de revolutie.
- B** *Voorbeeld van een juist antwoord.*
Napoleon heeft vele doden op zijn geweten bij zijn streven om meer grondgebied.
- C** *Voorbeeld van een juist antwoord.*
De revolutionairen verspillen veel bloed, de terreur van de revolutie is doorgedrongen tot het gewone volk.
- D** *Voorbeeld van een juist antwoord.*
De revolutie is succesvol, de gelijkheid en de afschaffing van de privileges hebben positieve gevolgen voor de derde stand.
- E** *Voorbeeld van een juist antwoord.*
Het Franse volk heeft voor chaos gezorgd. Nu de geest der revolutie is ontwaakt, heeft dat tot gevolg dat ze vrijheid hebben, maar dit zorgt voor chaos.
- F** *Voorbeeld van een juist antwoord.*
De koning roept dan wel de Staten-Generaal bijeen, maar hij is niet van plan ze enige ruimte te geven. Hij wil ze juist misbruiken / opeten.
- 2p **c** De prenten A, D en F zijn revolutionaire prenten uit Frankrijk. Verklaar dat aan de hand van de boodschappen van de prenten.
Voorbeeld van een juist antwoord.
De prenten willen het volk overtuigen mee te doen met de revolutie, hetzij door de ongelijkheid of de eerste successen af te beelden.
-
- 2p **d** Doe hetzelfde voor de prenten uit de andere landen.
Voorbeeld van een juist antwoord.
De prenten geven een overdreven beeld van bepaalde gebeurtenissen uit de revolutie aan om mensen te waarschuwen voor de revolutie. Ze willen waarschijnlijk niet dat de revolutie verder trekt dan Frankrijk.
-
- 2p **e** Geef aan voor welk historisch onderzoek je dergelijke prenten kan gebruik en.
Voorbeeld van een juist antwoord.
Eigen antwoord van de leerling
-

Tekstbronopdracht bij bron 1 over het essay van Thomas Paine

Bron 1 Common Sense van Thomas Paine

Deel 1: over een natuurlijke staat

Maar naarmate de kolonie toeneemt, zal de bezorgdheid van het publiek evenzo toenemen. Omdat de afstand waarop de leden gescheiden zijn het voor hen allemaal te ongemakkelijk maakt om elkaar bij elke gelegenheid te ontmoeten, zoals in het begin toen hun aantal klein was. Dit zal wijzen op het gemak van hun instemming om het wetgevende gedeelte te laten beheren door een select aantal gekozen uit het hele lichaam, die verondersteld worden dezelfde zorgen te hebben als degenen die hen hebben benoemd, en die in dezelfde manier waarop het hele lichaam zou handelen als ze aanwezig waren. Als de kolonie blijft groeien, zal het nodig worden om het aantal vertegenwoordigers te vergroten. En om de belangen van elk deel van de kolonie te behartigen, zal het het beste blijken om het geheel in geschikte delen te verdelen, waarbij elk deel zijn juist nummer. Zodat de uitverkorenen nooit een belang voor zichzelf zouden kunnen vormen dat losstaat van de kiezers. Voorzichtigheid zal wijzen op de juistheid van het houden van vaak verkiezingen; want aangezien de uitverkorenen op die manier zouden kunnen terugkeren en zich binnen een paar maanden weer mengen met het algemene lichaam van de kiezers, zal hun trouw aan het publiek worden verzekerd.

Deel 2: Over het conflict met Groot-Brittannië

Amerika is slechts een secundair object in het systeem van de Britse politiek, Engeland raadpleegt het welzijn van dit land, niet verder dan het beantwoordt aan haar eigen doel. Daarom brengt haar eigen belang haar ertoe de groei van ons te onderdrukken in alle gevallen die haar voordeel niet bevorderen, of er in het minst mee in de weg staan.

Gebruik de tekst en de bron hierboven.

4p **2a** Toon met minimaal twee argumenten aan dat het essay geïnspireerd is op verlichtingsidealen. Ga bij elk argument in op zowel een verlichtingsideaal als de bron.

.....
.....
.....
.....
.....

2p **2b** Geef aan met welke verlichtingsfilosoof Thomas Paine het eens zou zijn.

.....
.....

George Washington zette het essay van Thomas Paine in om steun te verwerven voor het idee van zelfstandigheid.

2p **2c** Toon met de tekst aan dat deze hier heel geschikt voor is.

.....
.....

ANTWOORDMODEL

Gebruik de tekst en de bron hierboven.

- 4p **2a** Toon met minimaal twee argumenten aan dat het essay geïnspireerd is op verlichtingsidealen. Ga bij elk argument in op zowel een verlichtingsideaal als de bron.

Voorbeeld van een juist antwoord:

- *In het eerste deel stelt Thomas Paine dat het bij een grote staat nodig is om een volksvertegenwoordiging op te stellen die regelmatig verkozen wordt. Dit komt overeen met het ideaal van Rousseau dat het volk de hoogste macht heeft en veel inspraak moet hebben. Rousseau stelt dat om deze volkssoevereiniteit te bereiken de algemene wil moet worden gehoord, Thomas Paine geeft hier een uitgebreide uitleg van hoe dit kan worden bereikt. (2p)*
- *In het tweede deel stelt Thomas Paine dat Engeland enkel het belang van zichzelf voor ogen heeft en daardoor nooit keuzes zal maken enkel voor de Amerikaanse belangen. Dit komt overeen met de theorie van Adam Smith dat het rationeel eigenbelang een grote rol speelt in de keuzes die mensen maken. Engeland handelt vanuit haar eigenbelang en niet vanuit het belang van Amerika. (2p)*

-
- 2p **2b** Geef aan met welke verlichtingsfilosoof Thomas Paine het eens zou zijn.

Eigen antwoord van de leerling, bijvoorbeeld:

John Locke, omdat zij allebei van mening zijn dat alle mensen gelijk zijn aan elkaar en er duidelijke afspraken (over vertegenwoordiging) gemaakt moeten worden tussen het volk en de regering. (2p)

George Washington zette het essay van Thomas Paine in om steun te verwerven voor het idee van zelfstandigheid.

- 2p **2c** Toon met de tekst aan dat deze hier heel geschikt voor is.

Kern/sleutelwoorden van een juist antwoord, mits juist geformuleerd:

Belangen / zelfstandigheid

Voorbeeld van een juist antwoord.

In de tekst staat helder beschreven dat de belangen van Engeland en de koloniën niet dezelfde zijn en ook nooit dezelfde zullen worden. (1p) Dit laat duidelijk zien dat de enige toekomst voor de koloniën zelfstandigheid zijn. (1p)
